

Præstø lokalhistoriske Arkiv

Arkivets årsmøde

- på biblioteket den 28. februar, havde samlet fin tilslutning, både af arkivgruppens medlemmer og af andre interesserede. Formanden, Søren Laursen, redegjorde for arbejdet i arkivet, med registrering af arkivalier og med betjening af borgere, der ønskede at gøre brug af de forskellige samlinger i arkivet. Kassereren forelagde årsregnskabet, og herefter viste formanden en lysbilledserie om Balle-Lars, som er lavet af den nu afdøde fotograf Erhard Christiansen. Erhard Christiansen tog i sin tid rundt med serien og holdt foredrag, og arkivet har foruden en stor mængde billeder fået hans manuskript til foredraget, så billederne kan vises med de oprindelige kommentarer.

Video-projekt

Nogle medlemmer af arkivgruppen i samarbejde med lokalhistorisk forening arbejder for tiden med et projekt, der sigter mod en 20 minutters videofilm om Endegårde og dens historie. I den anledning er der forsket i de ting, som findes i arkivet om Endegårde, og som eksempel på, hvad der kan komme ud af sådanne undersøgelser, kan man andet steds i bladet se Elsie Björklunds beretning om et skiftebrev fra 1842.

Næste møde i arkivgruppen

er fastsat til tirsdag den 27. august kl. 19.30. Notér datoen, dagsorden for mødet udsendes senere til arkivgruppens medlemmer. Nye medlemmer af arkivgruppen modtages gerne. Henvendelse kan ske til formanden, Søren Laursen.

Kurser i registrering

LASA (sammenslutningen af lokalhistoriske arkiver i Storstrøms amt) har planlagt følgende kurser:

21. september 1991: Registrering af arkivfonds.

2. november 1991: Billedregistrering.

22. februar 1992: Sekvensregistrering (film, lydbånd o.l.)

Medlemmer af arkivgruppen, der kunne tænke sig at deltage i registreringskurser, kan henvende sig til arkivlederen.

Bestyrelsen:

Søren Laursen (formand)
Elsie Björklund (arkivleder)
Dora Bønnelykke (kasserer)
Ole Møller Madsen (valgt af Præstø byråd)
Marie Larsen
Leif Petersen
Helga Thomsen
Hans Olsen

Lokalhistorisk forening

Generalforsamlingen

den 24. januar havde samlet god tilslutning. Alle valg til bestyrelse m.v. var genvalg og kontingentet fastsattes uændret til 50 kr. Efter generalforsamlingen holdt boghandler Henning Birkvig et meget interessant foredrag om Grundtvigs Præstetid. Det var imponerende så meget materiale, Henning Birkvig havde fundet frem om den forholdsvis korte periode, hvor Grundtvig boede i Præstø.

Medlemsmødet d. 14. marts

hvor museumsinspektør Birgitte Henriksen, Sydsjællands Museum, fortalte om Præstøs fortid, havde samlet glædelig stor tilslutning. Sydsjællands Museum er jo også egnsmuseum for Præstø kommune, og Birgitte Henriksen medbragte en flot samling lysbilleder og forskellige genstande, som stammede fra Præstø kommune. Det blev en aften hvor mange forskellige ting berørtes.

Sommertur:

Lørdag den 1. juni 1991 indbyder foreningen til sommertur for medlemmer med pårørende. Turen i år har overskriften "Langs Jungshoveds kyst".

Vi mødes på Præstø Bibliotek kl. 13.30 og fordeler os i det nødvendige antal biler, da vi har fået tilladelse til, at et begrænset antal biler må køre på skovveje, hvor motorkørsel ellers er forbudt. Deltagere, der kommer fra Jungshoved, kan møde ved batterierne i Roneklint kl. 13.45.

Ved batterierne vil Søren Nielsen, Stavreby, der tidligere har holdt et spændende foredrag i foreningen om batterierne, vise os den gamle kanonstilling og forklare stedets indretning.

Herefter går turen til oldtidsminderne i Store Hestehave, hvor vi gør holdt ved Jungdyssen og ved den lille jættestue, der kaldes Svend Gønges hule.

Vi fortsætter over Bønsvig til Bøget, hvor vi blandt andet skal høre lidt om den nyere tids historie, idet borgmester Peter Madsen har lovet at fortælle om Bøgestrømsskolen, hvor vi også kan nyde den medbragte kaffe.

Efter kaffen går turen til Stavreby havn, og vi slutter på slotsbanken ved Jungshoved kirke.

Undervejs vil der blive fortalt lidt om de forskellige historiske steder, vi besøger. Turen er gratis, og der kræves ikke tilmelding.

Bestyrelsen

har på et møde den 9. april konstitueret sig uændret:

Elsie Bjørklund, formand; Søren Laursen, kasserer; Ole Hansen, sekretær; Hans Olsen, foreningens repræsentant i arkivets styrelse; Niels Chr. Petersen.

Et skiftebrev fra 1842

for Sum af over 25 til ikke over
50 Tille. Sgld.

32 Riggsbankskilling Selv.

Bentzen. 1842. Falkenskiöld

Y^{rs}
Kistler

of the British Consulate, present the Registrar General of England.

[illegible]

I et lille hus i Endegårde, matr. nr. 11, boede husmand Ole Jørgensen og hans kone, Kirsten Larsdatter. D. 30 sept. 1842 døde Kirsten, 52 år gammel, og Ole gav besked til skiftemyndigheden næste dag, som loven bød.

Ole var fæstehusmand under Nysø, og derfor var det Baroniet Stampenborg, der var skiftemyndighed. 3 dage efter at Kirsten var blevet begravet fra Skibinge kirke, kom skifteforvalteren, forvalter Beik, fra Nysø til Oles hus for, sammen med børnenes værge, registreringsmand og vidner at føre alt Oles og Kirstens bohave til protokols, for at der kunne blive skiftet mellem Ole og børnene. De var Oles stedbørn,

idet sønnen, på 23 år og de tre piger alle var børn af Kirstens tidligere ægteskab. Trods børnenes alder og det faktum at de alle var ude at tjene, var de anset for umyndige.

Skifteforretningen begyndte i den lille stue, hvor der var 1 lidet bord og en bæk, som blev vurderet til 80 skilling, 3 træstole og en skammel, på væggen hang to pyramider med adskilligt. Desuden var der en seng med ternet omhæng og et sengested med drejls omhæng. Der bliver opregnet hvor mange blårgarns lagner, der var, det var dog kun to par, en ulden gråstribet overdyne og en tilsvarende underdyne og et pudevår. 2 lange og 3

korte puder udgjorde resten af sengeudstyret.

Af husgeråd var der 9 forskellige tallerkener, 1 morter, 1 brændejern og en trævægt. Til sidst opregnes Kirstens klæder: 1 liden kurv med 3 korsklæder, 2 grønne klokke, 2 forklæder, 3 trøjer og 2 skørter, hvoraf det ene var sort og 2 tørklæder.

Øvrighedspersonerne fortsætter ind i kammeret, hvor de finder redskaber til brug for husholdningen: 1 kærne med tilbehør, 1 dejtrug, 1 gammel madskab, 1 rok og 1 hapse, 1 ølfjerding, 1 hegle og 1 tenrok, formodentlig brugt til hørtilberedning. 1 båndkniv og 2 kroge, 1 sigte og 1 flaske foruden nogle kister, 1 gammelt bord og 4 gamle særke.

I køkkenet finder de som ventet kogeredskaber: 2 gryder, 1 kjeddelkrog og ildtang, 1 trefod og 1 pande, 1 lampe og 1 krumkniv, 4 malkebøtter og 1 strippe, 1 vandspand og 1 balje, 1 kobberkjedel, som takseres til hele 4 rigsdaler, 1 hakke og 1 økse.

I loftet kommer de også, men der var ikke meget andet end 1 vandtønde og 1 kiste at registrere.

I udhuset fandtes det kostbareste i boet, nemlig koen, som var 12 år og takseredes til 8 rigsdaler, 1 lam til 1 daler og 64 skilling og en gris til 5 rigsdaler. 1 spade, 2 stiger og 1 jerntøj hørte også til her.

Da alt var talt sammen viste boets værdi sig at være 57 rigsdaler og 8 skilling.

Herfra blev så trukket kongelige skatter og afgifter for indeværende, og en gæld til en gårdmand i Endegårde. Kirstens begravelse havde kostet 8 rigsdaler, altså det samme som koen, og Ole fik lov at henlægge det samme beløb til hans egen begravelse "i tiden". Kongens kasse skulle kun have 7 skilling, men derudover var der mange små beløb til stempelpapirer og salær til skifteforvalteren og hans hjælpere.

Udgiften blev i alt 30 rigsdaler og 6 skilling. Der blev således 27 rigsdaler og 12 skilling tilovers som skulle deles ligeligt mellem Ole og hans stedbørn. Børnene delte deres halvdel som de skulle på den måde at sønnen arvede dobbelt så meget som pigerne, han arvede broderparten.

Som afslutning på skiftebehandlingen erklærede registreringsmænd og vidner at have afholdt forretningen efter samvittighed og bedste skjønnende og således som de bekræftede samme med lovens ed, såsandt hjælpe dem Gud og hans hellige Ord. Skiftebrevet blev forsynet med alles underskrift, dog måtte Ole Jørgensen og et af vidnerne skrive under med ført pen. Til trods for at de må have gået i skole kneb det med skrivefærdigheden.

Historiens navne på Præstø fjord

*Hvem har fundet på navnet "Mamrelund" ?
Gå op gennem "Boels hul" og spar en times sejlds.*

"Ræverumpen" er et af de mange stednavne, som er med til at lokalisere "stederne, man kommer på" på Præstø fjord. Historien har sat navne på fjorden - mange endda, men nogle er ikke så historisk korrekte, som man skulle tænke. Det gælder blandt andet "Mamrelund", et af begreberne på fjorden.

Vi traf under formiddagsturen en af de virkelig stedkendte på fjorden, som har været med til at sejle fjordens vand tyndt.

- "Mamrelund" er ikke noget navn i den forstand, fortæller vor hjemmelsmand. - Det er af ret ny dato og dækker over det, vi oprindelig kaldte "Egenæs", og dette navn har relation til det gamle egekrat på land. Fra pynten ser vi over "Ræverumpen", og langt ude på den anden side Fedet ligger Hollændergrunden, hvis navn har relation til Hollænderskoven, idet fiskerne ved, at når de har skoven ret over stenmærket på Fed, så er de på Hollændergrunden, en af fiskepladserne, hvor der, siger fiskerne, kan være trængsel af både.

På den anden side fjorden, ved vestsiden, finder vi også en del stednavne, som fører tanken hen på svundne tider. Det gælder Gøngehullet, som hidrører fra huset af samme navn ved Bredeshave. Der har altid ligget et Gøngehus derovre ved opkørslen til hovedgården tæt ved den eng, hvor overleveringen fortæller, at en del svenske soldater fandt deres endeligt i engens bundløse morads.

"Sølvrevet" ligger også ved Bredeshave, og navnet har revet fået af bækken, hvor der går Ørred-Søllerenden. Så begreber som metaller, som navnet antyder, skyldes en mindre fordrejning af navnet op gennem tiderne.

Også for "Hospanden"s vedkommende er der tale om en mindre fordrejning rent navnemæssigt, idet navnet oprindeligt var "Hosbunden" eller "Hosbonden".

Vor hjemmelsmand fortæller, at navnet er kommet af et øgenavn, som en bonde havde fået. Om det så skyldes, at han var hestepreanger (jvf. hors for heste), eller det skyldes noget om hans hoser eller mangel på sådanne, får stå hen.

"Mellemmarken" ovre ved Lindersvold finder sin forklaring i, at de arealer fra Lindersvold, som i 1922 blev udstykket, i de gamle jordebøger bærer betegnelsen "Mellemmarken".

Legenden om Gøngehøvdingen og svenskekrigen har sat sine spor også andre steder end ved "Gøngehullet". Kikker vi uden for den egentlige fjord, finder vi ud for Kohavegården ved Roneklint navnet "Boels hul". Her er man sikre på, at navnet henfører sin oprindelse til begrebet Kulsoen, som vi møder i Carit Etlars roman "Gøngehøvdingen", hvor denne lede kvinde er navngivet som Boel.

I følge de historiske kendsgerninger har Kulsoen aldrig eksisteret; men navnet "Boels hul" er en mærkbar realitet i søens kredse, så meget mere som det betyder en

mærkbar forkortelse i distancen mellem Præstø fjord og Kalvehaveområdet, om man sejler "lige ad". Det fordrer dog mere end almindelig navigationsevne og kunnen. Sejlads gennem "Boels hul" fordrer næsten, at man er født på egnen. Sejladsen her er særdeles vanskelig, men kan man klare sig igennem, nedsætter det sejltiden med ca. 1 time, siges det i fiskerkredse.

Mange andre navne møder vi omkring og på Præstø fjord, og vi efterlyser en nærmere forklaring på oprindelsen af disse.

(Artikel, Præstø Posten 1955)

Præstø set fra Rødeled

Arkivet er kommet i kontakt med en ejer af et gammelt motiv af Præstø set fra Rødeled i begyndelsen af 1800-tallet.

Dette kan i fotografisk aftryk bestilles i arkivet.

51 × 64 cm = 150 kr.

SE DET I ARKIVET !

Besøg dine museer i omegnen!

- Der er masser at se på!!

Thorvaldsen-Samlingen på Nysø
53 79 14 03

Nysøvej 5, 4720 Præstø
Originale værker samt afstøbninger af Bertel Thorvaldsens værker samt minder fra kunstnerens tid på Nysø.

Åbent: 1/5-30/6 og 1/8-31/8 ons. og lør. 14-17,
1/5-31/8 søn. 11-17,
1/7-31/7 alle hverdage 14-17, søn. 11-17.

Entré: Voksne 10 kr., børn u. 12 år gratis.

Sydsjællands museum 53 77 25 54
Ruinteretnet, Slotstorvet 6B,
4760 Vordingborg

Kulturhistorisk museum med fund og genstande fra oldtiden i Sydsjælland til i dag bl.a. oldtidsfund, dragtsamling og håndværk.

Åbent: 1/4-31/5 og 1/9-31/10
daglig 10-16, mandag lukket
1/6-31/7 daglig 10-17

Entré: Voksne 5 kr., børn u. 12 år 3 kr.

Dansk Brandværnshistorisk Museum
53 79 18 44

Havnevej 4, 4720 Præstø
Gamle hestetrukne brandsprøjter, andet brandudstyr, uniformer og hjelme. Gamle modelbiler, håndbyggede modeller af sprøjter samt lokalhistoriske samlinger.

Åbent: 11/5-15/6 lør. og søn. 10-12, 15/6-11/8 daglig 10-12 og 14-16, 11/8-20/10 lør. og søn. 10-12 og 14-16.

Entré: Voksne 12 kr., børn 4-12 år 6 kr.

Den lille by i Præstø 53 79 23 50

Grønnegade 14, 4720 Præstø
Dukke- og dukkehussamling med flere hundrede dukker i størrelsen 2-60 cm fra ca. 1790 til 1930'erne. Dukkehusene er fra 1843 og op til vor tid.

Åbent: 1/6-31/8 og 14/10-20/10
daglig 11-16 undtagen mandag.

Entré: Voksne 12 kr., børn 4-12 år 6 år.

Den, som ej kand læse,
eller skrive, skal
sette sit Segl under, om
hand noget haver, eller sit
Boemerke, med to Danne-
mænds Hænder til Vidnis-
byrd, som hand selv dertil
haver ombedet, og som
skulle være tilstæde, naar
Handlingen sluttis og ly-
deligen oplæsis.

Har du stof til bla-
det, modtages det
med glæde.

Udgiver:

Lokalhistorisk
arkiv og forening i
Præstø kommune.

Redaktion:

Hans Olsen og
Søren Laursen.